

MAJLÁTH MIKES LÁSZLÓ

DOLLÁR

a zokniban

Humoros huszadik század

MAJLÁTH MIKES LÁSZLÓ

DOLLÁR
a zokniban

Humoros huszadik század

KOSSUTH KIADÓ

Előszó

E kötet szerzőjének szinte családja volt a klasszikus rádiókabarés csapat. Tényleges atyja, Mikes György, annak legjobb barátja és állandó szerzőtársa, Somogyi Pál, aztán Ósz Ferenc, az első magyar celeb, Peterdi (mindig fehér garbóban, Antal Imrével a *Szeszélyes évszakokban*), Árkus József a *Ludas Matyi*, majd az *Új Ludas* főszerkesztője (*Parabola*, szilveszteri *Szuperbola* meztelen lányokkal, *Tollasbál*, heti rovat a *Népszabíban* „Egy nap” címmel), Komlós János (rabbiképző, ávó, Mikroszkóp-alapító, *Az érem harmadik oldala*, Hofi mentora), továbbá a német akcentusú Brachfeld Siegfried – mint látható, a magyar humoristák korán halnak, mint a mosónők.

Aztán itt voltak az aggastyánkort megérő humoristák: Királyhegyi Pál (Auschwitz és kitelepítés), Kellér Dezső (túlélő muszos, elálló fülekkel a függönybe kapaszkodva), Tabi László humorista és sikeres vígjátékíró (az örökzöld Vödörrel), Szilágyi György rádiós kabarészerkesztő és versbűvész (*Hanyas vagy? 28-as?* című monológja Kálmán Györggyel ma is aktuális), valamint Galambos Szilveszter (tízezer nyi *Szilánkok* a *Ludasban*). És persze a saját nemzedéke Farkasházy Tivadartól kezdve Nagy Bandó Andrásan át Éles Istvánig, Bajor Imrétől Hernádi Juditon át Kern Andrásig.

A jeles humoristák mellett további főszereplők Majláth Mikes nagycsaládjának tagjai, a dédszülöktől a dédunokáig – háttérben a többnyire sötét, ritkán világos 20. századdal, 1900-tól napjainkig.

Majláth Mikes kötete az elmúlt 120 év kor- és körtörténete Ferenc Jóskától, Tisza Pistától, Somogyi-Bacsótól Hacsek és Sajóig, Horthyn, Szálasin, Rákosin, Kádáron át Orbánig, a bugyigyűjtő Kiszél Tündéig, Fekete Pákóig és a *Bulibáróig*. A Karinthy-gyűrűs szerzőnek – egyedülként az országban neki két gyűrűje van, mert apja és ő is kapott egyet – harminc évig jelentek

meg satirikus publicisztikái a *Ludas Matyi*ban, az *Új Ludas*ban, a *Hócipő*-ben. A régi, liberális *Magyar Hírlap*ban sikeres heti sorozata volt *Víriol* címmel. Jeleneteit játszották a *Rádióklub* mellett a Mikroszkóp és a Vidám Színpadon.

A kicsit mániás depressziós Majláth Mikesnek ez a harmadik könyve – remélhetőleg ezt is túléli.

Gálvölgyi János

I. Légtornászok és háromperhármasok

Akkoriban még az úttesten is lehetett lábtengőzni. Krétával felrajzoltuk a négy négyzetet, aztán indulhatott a csata. Óránként tán egy autó zavarta meg a játékunkat. 1959-ben költöztünk az angyalföldi Tahí utcába, a Rákospatakknak nevezett szennycsatorna mellé: apám, Mikes György, a slemil pesti humorista, anyám, Klári és én, a kilencéves kis ganef, ahogyan apám szokott olykor szólítani.

Házunkban 24 lakás volt, a lakók többsége – mint minden házban – nem volt teljesen normális. A földszinten laktak Mizseiék, pirosra festett konyhabútorukkal, azt mondta Mizsei úr, csak ilyen színű olajfestéket tudott lopni a gyárból. Ők a következőképpen ebédeltek: bár volt konyhasztaluk, egy hokedlire tették a lábast, két sámlin ülve egy tálból cseresznyéztek, persze inkább pörköltöztek. Aztán meghalt Mizsei úr infarktuszban, Amálka egyedül maradt, de nem sokáig, férjhez ment a hörcsögképű Lakatoshoz. Együtt éltek néhány évet, s az egykori Mizseiné, most Lakatosné is távozott az élők sorából. Két év után Lakatos újra meg-nősült, Edinát vette el. Így esett meg, hogy Mizseiék régi bútorai között Lakatos és Edina élt tovább. Ők használták a hajdani Mizseiék piros konyhabútorát, tányérjait, lábasait, evőeszközeit, molyirtóit és a nevezetes hokedlit.

A földszinten lakott a 74 éves Weinstuber néni, aki a József Attila (volt Rákosi Mátyás) Kultúrházban olasz nyelvtanfolyamra iratkozott be, mert beszélni akart a pápával. Nem jött be neki, mellrákban meghalt, pedig betartotta a tízparancsolatot. Unokája, a tündérszép négyéves kis Lilike egyszer előttem állt sorba az ABC-ben az anyjával, aki nem akart neki rágót venni, mire Lilike az anyjának: Rohadt, smucig zsidó!

Természetesen a földszinten lakott a házfelügyelő, Hajnalné. A férje rendőr őrmester volt, és imádott fotózni. Nem ment messzire témáért,

a földszinten lakó nagyanyámék ablaka előtt nőtt egy szép piros rózsabokor, azt fényképezte tavasztól ősziig.

Nagyapámék házát lebontották Újpesten, a Ságvári utcában – ami a háború előtt Lőwy Izsák utca volt, Újpest első (zsidó) törvénybírójáról, akit 1840-ben neveztek ki, ekkor lett önálló község Új-Pest. Aztán lett Levente utca, engedve a korszellemnek, a háború után Ságvári, s a rendszerváltás után – láss csodát! – újra Lőwy Izsák utca lett. Egyszer a zsidók is járhatnak jól. Ságváriról jut eszembe, hogy a harminckét nevű antifasiszta kommunista a budai Szép Ilonkánál rálőtt az őt elfogni akaró csendőrökre, egyikük bele is halt, a másik megsebesült, s néhány éve Ságvári Endrét mint gaz rendőrgyilkost emlegették.

A rendszerváltáskor Újpest szabaddemokrata polgármestere, Derce úr (aki később szakított a szadesszel, s lényegében fideszes lett) Újpest központjából eltávolíttatta a felszabadító szovjet katona kőszobrát, de nem törték össze, mint '56-ban, csak kiszállították a Megyeri temetőbe, ott áll talapzat nélkül, mint egy óriási kerti törpe. A szovjet kőkatona ledöntését '56-ban láttam kisgyerekként, kötelet vetettek a nyakába, először egy dömperral próbálkoztak, végül lovak segítségével döntötték le.

Újpesten megmaradt még két „kommunista” szobor, tán véletlenül. Az egyik egy partizán emlékmű. Újpesten voltak antifasiszta partizánok, ők mentették meg a nevezetes víztornyot a felrobbantástól, amit néhány évtizede már nem használnak semmire, ha ezt tudták volna a partizánok, hagyták volna a francba. (Hobo apja, Földes László, újpesti partizán volt, később magas tisztségeket töltött be, Hobóval nem volt felhőtlen a kapcsolata. Másik fia, György, szocialista politikus, a Politikatörténeti Intézet igazgatója.) Az újpesti partizánok hőstette volt, amikor megtámadták az újpesti nyilasházat – később a házban működött a Fény, a rendszerváltás után a Lux (!) mozi. A partizánok egyike, Bán Tibor elfelejtette az ellenállók által kitalált jelszót, és a sötétben társai lőtték agyon. Volt egy aprócska utcája a rendszerváltásig, aztán néma csend.

A másik megmaradt szobor egy civilt ábrázol, jobb kezében egy puskát tart felemelve. Én tudom, hogy ez egy vöröskatona, a Tanácsköztársaság 40. évfordulóján emelték, 1959-ben, mi, iskolások ott voltunk a szoboravatáson, látszom is az akkori filmhíradóban. Erről a szoborról senki sem

tudja, hogy kit ábrázol, ezért maradhatott, mert nincs ráírva semmi. Még az is megtörtént, hogy a szobornál tartotta a helyi Fidesz a kommunizmus üldözötteinek emléknapját.

Nagyapámék – az újpesti, földszintes házuk lebontása miatt – kaptak egy kétszobás lakást az angyalföldi Tahi utcában. Nagyapám jól feküdt az újpesti tanácsnál – ő volt az újpesti Fővárosi Inगतlanközvetítő Vállalat (FIK) irodavezetője, akkoriban lakást, házat cserélni csak hivatalos engedéllyel lehetett, a FIK állapította meg az adásvételi árat, persze aztán a tényleges árról a vevők-eladók fű alatt megegyeztek.

Egy alkalommal nagyapám elvitt a vállalatuk Téalapó-ünnepségére, ahol a Mikulás egyenként szólította fel a gyerekeket a színpadra, s elsorolta „bűneiket”. Nekem például azt mondta, hogy nem iszom meg a Franck-pótkávéból (henger alakú, piros papírba voltak csomagolva a pótkávékorongok) készült tejeskávét, csak az éppen már kapható kakaót. (Az újpesti lányok hajdanán a Franck pótkávé piros papírjával dörzsölték orcájukat, attól szép piros lett, púderre nem telt nekik.) A frászt kaptam, honnan tudja „bűnömet” a Téalapó. Persze a nagyapám súgta meg neki. Ennek ellenére azóta sem kedvelem a Mikulást.

A lényeg, nagyapám elintézte, hogy ők inkább csak egyszobás lakást kapjanak, s apáméknak adjanak egy másik egyszobást. Akkor költöztünk az újpesti, Lebstüek Mária utcai komfort nélküli szoba-konyhából a Tahi utcai összkomfortosba. (Lebstüek Mária 1848-ban beállt a honvédseregbe harcolni, szerintem hermafrodita vagy transznemű volt. Róla szól a *Mária főbadnagy* című operett. Újpesten lakott haláláig, nagy szegénységben, van egy emléktáblája volt lakóházán, a Csokonai utcában, de nem a róla elnevezett utcában.)

A Tahi utcában apai nagyszüleim a földszinten laktak, mi a harmadik emeleten, s néhány év múlva apám nővérék is az utcába költöztek, mégpedig a szomszédos házba, így hát munkaidő után összejött az egész nagycsalád nagyanyáméknál, s mindenki pletykált a munkahelyéről és a politikáról, hogy Havasi lesz-e az egyik KB-titkár vagy Kapolyi, vagy Grósz vagy Maróthy, netán Biszku. Csak Kádár maradjon, szólt minden magyar ajakáról az óhaj. Nála csak rosszabb jöhet, lásd Ceauşescu, Brezsnjev, Honecker és Husák.

Biszkut próbálták elítélni '56-os ügyei miatt. 90 év fölött volt, egyedülként vonták felelősségre a régi vezetők közül, de közben meghalt. Néha, elalvás előtt „beszélgetek” 32 éve meghalt atyámmal, s elmesélem neki, hogy Magyarországon 1990-ben volt az első olyan rendszerváltás, amikor – a magyar hagyományoktól eltérően – senkit sem akasztottak fel. Apám nem is akarja elhinni.

De most maradjunk a házfelügyelőnőnél, akinek a rendőr férje volt. A rendőr állandóan a Szabad Európát hallgatta, többek között az angliai magyar humorista, Mikes György (George Mikes) vasárnapi leveleit. Ebben az időben volt apámnak, a pesti Mikes György humoristának egy *Rám jött az ötperc* című rövid műsora a tévében, minden szombat este a híradó után mondta el heti szösszeneteit. A liftben tilos volt a dohányzás, de apám a tiltás ellenére is pipafüstöt eregetett a felvonóban. Ekkor szólt egyszer utána a rendőr-házfelügyelő: Nem szégyelli magát, szombaton a magyar tévében, vasárnap meg a Szabad Európában ugat!

Apai nagyapám 1972-ben, szombat hajnalban halt meg vastagbélrákban, pont aznap, amikor apám humoros műsora ment a tévében. Ezt sokan rosszallták a házban, pedig a műsort még szerdán vették fel, arról nem is beszélve, hogy apja halálának a napján az esztergályos esztergál, a villany-szerelő villanyt szerel, a humorista meg humort ír szakértelemmel. Ahogyan Heltai írta: „A humorista olyan ember, ki humort ír szakértelemmel... Az agya zúg, a keze reszket, míg azt a rongyos humoreszket az agya mélyéből kivájja... Jóságos ég, be ronda pálya!”

Nagyapám vastagbélműtéten esett át, a belét kivezették az oldalán, sztómás lett. A beavatkozás után nagy Laci (én voltam a kis Laci), nagynéném férje, az Egészségügyi Minisztérium közgazdász doktora ment be érdeklődni a dokihoz, milyenek a kilátások. Tíz perc múlva kijött, az egész család rárontott, mi a helyzet? Fogalmam sincs, mondta nagy Laci, a doki végig latinul hadovált, azt hitte orvosdoktor vagyok, s én egy szót sem értettem az egészből. Sztómás nagyapámat állandóan nagyanyám pucolta ki a szarból, még akkor is, amikor elesett a jégen és eltörött a bal keze. Aznap hajnalban, amikor nagyapám meghalt, nagyanyám egymaga megmosdatta, felöltöztette, s csak utána csengetett fel apámnak a harmadikra, hogy mi történt.

Apámnak, bár nem ismerték egymást, volt egy afférja a londoni Mikes-sel. 1964-ben megjelent apám egyik humoreszkje a bécsi *Volksstimmé*ben, az osztrák kommunista párt lapjában. Amikor '64-ben családostul kijutotunk Bécsbe, első utunk a Creditanstalt bankba vezetett, ahol a bécsi lap letétbe helyezett a cikkért apám nevére 300 schillinget. A bankban kis zavar támadt, s az egyik ügyintéző közölte apámmal, járt ott egy Mikes György Londonból, hogy felvegye egyik németül megjelent könyvéért a 200 ezer schillinget. Ekkor az egyik bankfiú szólt neki, hogy Mikes úr, van itt még magának 300 schillingje. Csapják a többihez, mondta George Mikes, s elzabrálta apám jussát.

De térjünk vissza a házunkhoz. Az első emeleten lakott Nagy Jenő, aki arról volt nevezetes, hogy a bátyja Nagy Richárd tévéelnök. Nagy Richárd meg a Tahi utcában arról volt nevezetes, hogy a házban lakik az öccse.

Az asztmás Bednarik szomszéd halála után egy komplett elmebetegnek utalták ki a tanácsi lakást. A pofa nyári (és téli) estéken teljesen pucéran ment ki sétálni az utcára, hóna alatt egy fehér bádoglavórral. Elvitték a mentők a diliházba, kis idő után hazaengedték és kezdődött előlről a sétafikálás. (Amikor a Honvéd elmén feküdtem mániás depresszióval – erről már írtam egy könyvet *Egy depressziós humorista vallomásai* címmel –, volt ott egy pánikbeteg katonatiszt. Mi volt a honvédségi beosztása? Helikopteres kiképző kommandóparancsnok.)

Hetente kétszer a házfelügyelőnő betette a nagy, bádog szemetesedényt a liftbe, s emeletenként megállva begyűjtötte a lakók szemetét. Nem volt még csótányos szemétdobó és nem voltak még társasházi szelektív kukák, melyekbe személyesen kell lehordani a válogatott szemetet. Nekünk például otthon három szemetesládánk van. Egy a papírnak, egy a műanyagoknak és sörös dobozoknak, s még egy, a kommunális szemétnek.

Most jutott eszembe, hogy a postás a leveleket az ajtón lévő nyíláson dobta be, az újságos pedig hajnalban felhozta az emeletre a friss újságot. A reggelihez már lehetett olvasni a lapokat, a vonalasok a *Népszabadságot*, a melósok a *Népszavát*, a polgári csökevények a *Magyar Nemzetet*, a *Magyar Hírlap* csak évekkel később jelent meg, mint a kormány lapja, mintha a többi nem lett volna az. Lehet, hogy elfelejténém, ezért most írom meg, hogy 1990-től a *Magyar Hírlap* erősen liberális lett, annak ellenére, hogy

három, korábbi pártvezetőségi tag jegyezte a lapot: Németh Péter, a *Népszava* későbbi, majd leváltott főszerkesztője, Bánki András és szegény Gádor Iván. Gádort, vadliberbolsi szemlélete miatt, idővel – a tőkés tulajdonos nyomására – kitessékelték a laptól, egy ideig a *168 Óra* szerkesztője lett, de sosem heverte ki elbocsátását a *Hírlaptól*, s korán távozott. Bánki előbb a *Világgazdaság*, majd a *168 Óra*, aztán a *Vasárnapi Hírek* szerkesztője volt, jelenleg – tudtommal – az Axel Springernél főszerkesztő.

A másodikon élt egy mérnök, csak annyira emlékszem, hogy nagyon vicces neve volt: Jakus Vendel. A melléte lakó Szívósék férfitagja csúnya halált halt, ahogyan az a nagykönyvben meg van írva. A Balatonon csónakáztak, kánikula volt, Szívós Feri fejest ugrott a vízbe, és soha többet nem jött fel. Három napra rá találták meg Fonyódnál, pedig Zánkánál kapott infarktust.

A harmadikon laktunk mi, mellettünk a Kemény lányok. Hárman voltak testvérek, mindhárom aggszűz, az egyik tanítónő, a másik gyári munkás a Kender-Jutában, a harmadik pedig főzött a másik kettőre. A másik szomszédunk Kerekesék voltak, elvált anya lakott ott a fiával, Dodóval, aki a legjobb barátom lett. Kerekesék az Árpád hídhöz közeli Janicsár utcában laktak, egy nyomornegyedben, az '50-es évek végén lebontották, onnan jöttek az összkomfortos lakásba. Mikor Kerekesnéhez, azaz Ilonka nénihez 1980. december 8-án azzal a hírrel állítottam be, hogy megszületett a fiam, Ilonka néni így reagált: a Dodó meg vett egy kempingbiciklit! Amikor Dodó barátom megnézte újszülött, kissé vörös fejű fiamat, vigasztalón így szólt a nejemhez: Ne bánkódj, még kialakulhat ez a gyerek!

Ilonka néni családunk barátja lett, ő vette meg apámnak naponta a félliteres, fekete címékés cserkóját. Dodóék mindig mindent jobban s előbb tudtak, mint mi, mert állandóan a Szabad Európát hallgatták. Dodó háromszor csöngetett be hozzánk váratlan hírrel: Hruscsov leváltásakor, az 1967-es izraeli–arab háború kitörésekor és a '68-as csehszlovákiai bevonulásunkkor. A SZER-en hallotta először kenesei telekszomszédunk a Bukovszkij–Corvalán-cserét.

Ilonka néni a felvidéki Tornócon született, és '45-ben a visszavonuló magyar hadsereg egyik katonaszökevény tizedese, Kerekes Rudi magával csalta Pestre. (Amikor a parancsnok észlelte a szökést, összehívta a falu főterére az állományt, majd jó hangosan elkiáltotta magát: Kerekes tizedes, ha nem jön elő, agyonlövetem!) A szökevény pár később összeházasodott,

a szülők megbocsátották a szökést, de addig a falu a szájára vette a fiatalokat. Később elváltak, és Ilonka néni egy életen át szapult, szidta, ócsárolta elvált férjét. Talán azért, mert még mindig szerette. Gyakorta vittem őket Tornóóra a kocsinkkal, elhaladtunk az Óbudai temető mellett, ahol akkor már ott feküdt az elvált férj, s Ilonka néni mindig odakiabált a sírja felé: Dögölj meg! Pedig exe már rég megtette.

Tornócon élt Ilonka bátyja, egy agglegény kovács, Ferike, akitől a következő versikét tanultam: Hotelbe' hitelbe', ültünk a fotelbe'. Már megérte az ismeretség. Ilonka néninek még az anyjával is találkoztam, annyit hajladozott a földeken szegény, hogy öregkorára csak derékszögben járt. Alig tudták belegyömöszölni a koporsóba. Tornócon fürödtem a Vágban. (A Vágról jut eszembe, hogy apám mindig azt mesélte, az iskolában úgy tanulták, hogy a Kárpát-medencében minden folyó befelé folyik, kivéve két „hűtlen” folyót, a Poprádot és a Latorcát.)

Dodó barátomékhöz néhány év múlva beköltözött a féldakota, helyes Mari, együtt éltek, s készülődtek az esküvőre. A házasságkötés előtt néhány nappal kinyitottam Mari asztalon heverő személyi igazolványát, a kis szig-et, s viccesen azt mondtam, na most megnézem benne, hány gyereke van Marinak. S mindenki megdöbbenésére bele volt írva egy darab gyerek, Gergely, akiről Mari bevallotta, hogy születése után mindjárt beadta állami gondozásba, nem is tudja, mi történt vele azóta. Nagy perpatvar lett a dologból, de Dodó megbocsátott végül, megvolt a szertartás, én lettem az egyik esküvői tanújuk. Két év múlva aztán elváltak, én voltam Dodó válási tanúja. Dodó később újra megnősült, Piroskát vette el, és újra én lettem az esküvői tanú. Remélem váláskor már nem én leszek a tanú, mondtam nekik, de nem kell izgulnom, azóta is együtt vannak. Dodóval időközben nagy tragédia történt, érszűkület miatt levágták a bal lábát térd alatt, Piroska hősiezen ápolja.

Dodóéknak korábban született egy lányuk és a XIII. kerületi tanácstól kaptak egy szükséglakást – egy helyiség volt az egész – a Kucsma utcában, addig a mamával laktak az egyszobás lakótelepiben. Nagyon szűkösön voltak az „új” lakásban is, s ekkor nagy elhatározásra jutottam. Bementem a tanácshoz, elővettem újságíró-igazolványomat, s közöltem a lakásosztályn, hogy cikket fogok írni egy kétgyermekes családról, a szülők gyári munkások, az anya bőrdíszműves, az apa villanyszerelő, s kisgyermekükkel

évek óta egy nedves, penészes szükséglakásban élnek. S láss csodát! Egy hét múlva kiutaltak Dodóéknak egy csepeli kétszobás tanácsi lakást. Ez volt újságírói pályafutásom legnagyobb sikere.

Dodóék rendbe akarták hozatni az új, de mégis használt lakást, kis pénzcsekjüket kivették a bankból, egy gépkocsi-nyereménybetétkönyvet is, amelyről kiderült, hogy fél éve nyertek vele egy Trabantot. Dodóéknak jó évük volt: lakás és kocsí. Három év múlva aztán megvalósították legnagyobb álmukat, elpasszolták a csepeli lakást, a pénzből vettek egy családi házat a Bakonyban, Zirc közelében, Nagyesztergáron. Házuk konyhaablakából őzikéket látni. A kert végében csörgedezik egy patak. Bele kellett tanulniuk a falusi életbe: az első disznójuk megdöglött, elásták a kert végében, a csirkéket elvitte a róka, a napocsibék nem keltek ki a tojásból. Azóta tapasztaltabbak lettek, náluk voltam az első disznóvágásukkor, ahol a böllér egyfolytában pálinkázott és adomázott. Mit csinál a hentes, ha véletlenül levágja a bal kézfejét? Beledarálja a véreshurkába! (A legrémesebb dolog, ami Dodóról elmondható, hogy születésük után vízbe öli a kiskutyákat, nem akar 16 ezer forintot fizetni nőstény kutyájuk ivartalanításáért.)

Dodóék élete azért nem volt fenékgig tejfel. Nem akadt munka a környéken, ma már bőven van, főleg a móri ipari parkban, ahol külföldi cégek gyártanak autóalkatrészeket, lasszóval fogják az embereket, de minimálbérért nemigen tülekednek. (A betanított munkásokat a multiknál úgy nevezik: operatőrök.) Dodó feljött Pestre dolgozni – ráadásul egy be nem tervezett második kislány is született –, villanszerelőként a honvédségnél talált munkát, ott még működött munkásszálló, ahol olcsó volt az élet. Dodó péntekenként ment haza busszal Nagyesztergárra, vasárnap este jött vissza. Ezt csinálta nyolc évig, mire nyugdíjba mehetett, s ekkor jött a már említett tragédia, ahogyan a sebész mondta: jön a kasza!

Feleségének, Piroskának sem lett jobb sora. Fejőnként helyezkedett el egy állami, majd privatizált tehenészetben, fejőnő lett a pesti lányból, jobban értett a fejőgéphez és az automata fertőtlenítő berendezéshez, mint a helybéli, buta, falusi lányok. (Egyszer Gyurcsány is meglátogatta a tehenészetet, elbeszélgetett Piroskával a fejés rejtelméről. Piroska azóta is büszkén emlegeti a dolgot, nagyon kedveli Gyurcsányt, de Orbánra szavaz.) A tehenészetben nyolc óra volt a munkaidő, de azt két részletben kellett

abszolválni. Hajnali negyed négykor kelés, félóra sietős séta a faluvégi tehenészetig, négytől nyolcig fejés, aztán jött haza főzni, mosni, takarítani, délután kettőkor ment vissza a tehenészetbe, hatig fejt. Utána haza, vacsora, s kilenckor az álmodástól gyakorta lefordult a székről. Ma már mindketten nyugdíjasok, kettejük nyugdíja több mint 200 ezer forint, s úgy néznek rájuk a faluban, mint a tőkepénzesekre. Dodó nyugdíjazása után hetente egyszer százéves MZ 250-esével lement a Balaton melletti Örvényesre, ahol vettek egy kis szőlőt, azt gondozta. Mindig adott a borából, ami egy kicsivel jobb volt, mint az ecet. Nem a 10, hanem a 20%-os. (Azóta – nagy nehezen – eladták a szőlőt. Bár víz és villany nem volt a hegyen, de gyönyörű kilátás nyílt Tihanynál a Bozsai-öbölre. Ott voltam életemben először szüreten, jó hangulat volt, de senki sem pálinkázott, mert mindenki vezetett. A traktorosok viszont vedeltek, mert őket soha nem szondáztatta a helyi rendőrség.)

Dodó mamája az újpesti cérnagyárban dolgozott három műszakban, egy életen át, de kezdetben olyan szegénységben éltek, hogy csak egy kanaluk volt. Egymás után ettek. Úgy mint a skót viccben. A skót felesége eszik, mire a férj megszólal, ne egyél már ilyen lassan, nekem is kell a fogsor. Dodóék két lánya időközben megnőtt, az idősebbnek már három gyönyörű gyereke van, s imádják a Fideszt a három gyerek után kapott adókedvezményért. A középső gyereknek, Melindának én vagyok a körösztpaja, meg voltam hívva díszvendégként Melcsi elsőáldozásakor, nem tudta a család, mit jelent ez a fogalom, én néztem utána a neten. A fiatalabbik lány is férjhez ment már, ott még nincs gyerek. Dodóék családja így kilenc főt számlál, karácsonykor egy nagy pakkot adok fel a postán, kilenc embernek kell ajándékot küldeni. Ők is viszonzozzák egy kisebb pakkal, mert mi csak hárman vagyunk. Meghaltak a nagyszüleink, meghaltak a szüleink, testvérünk nincs, szenteste hárman üljük körül az ünnepi asztalt, én, a nejem, s egyetlen fiam, ha éppen nincs Londonban, Kínában vagy New Yorkban. (Minderről később.) Harmincnyolc éves fiam idén nőszül, bővül a család, de mire unokám lesz, én már Alzheimer-kórom miatt fel sem fogom ismerni a gyereket.

A negyediken laktak Pálék, a férfi szürke minisztériumi hivatalnok volt, egyszer csak megunta az életét és kiugrott a negyedikről a betonra. Fia normálisan élt, de egyszer csak megunta az életét, s kiugrott a negyedikről a betonra. Apja fia – mondtuk róla.

Mellettük laktak Szerényiek, a férj egykori, újpesti iskolámnak volt az igazgatója. Nagyon kedvelt engem, de ez nem jelentett protekciót, mert addigra már az újpesti, Attila utcai általánosból (már anyám is odajárt) átkerültem az angyalföldi Tomori utcai általánosba. Az első három osztályt Újpesten végeztem, az elsős évnnyitó előtt azon izgultam, hogy botfülem miatt nem fogom felismerni a *Himnusz*t, s nem tudom majd, mikor kell felállni. Hülye vagy, mondta apám, akkor állj fel, amikor a többiek. Az újpesti általánosban még kályhában tüzelt a pedellus, hogy ki volt ő? Lehet, hogy a *Légy jó mindhalálig*ban benne van, bár ma már azt sem olvassa senki. Én sem szerettem, nekem Nyilas Misi dühítően mulya volt.

Az újpesti elemiben tintatartókba mártogattuk a tollhegyet, tollszárt fogva írtunk, sokat pacáztunk – csupa fura szó az ifjabb olvasóknak. A pad közepén volt egy luk, abban volt a tintatartó, a tanító úr egy literes tintásüvegből töltötte fel őket. Azokat. Töltőtollal tilos volt írni, később meg golyóstollal. Ki találta ki ezeket a baromságokat? A dinnye pedagógusok. Mi a különbség a pedofil és a pedagógus között? A pedofil legalább szereti a gyerekeket. A fiam évek óta nem írt kézzel, csak géppel, állítólag Svédországban már nem is tanítják a kézírást. 1961-ben jelent meg az első magyar golyóstoll, a Trió, egy műanyag tokban piros, zöld és kék kis golyóstoll lapult. Addig csak vetkőzős tollat láthattunk, Bécsből érkezett a szerencséseknek. A vetkőzős tollon volt egy fürdőruha bombázó, de ha megfordítottuk a tollat, a tinta-fürdőruha lefolyt a spinkóról, s ott pironkodott pucéran.

Az elsőbe jártam '56-ban, a forradalom miatt – harminc évig ellenforradalomként sulykolták belénk, mire megszoktuk, újra forradalom lett – hosszú szünetünk volt, év végén kitűnő bizonyítványomért oklevelet kaptam, egy új, '57-ben alkotott kádárista szocialista címereset, de néhány nap múlva elsős tanárom, Husz tanító úr este belopakodott hozzánk, és átadott nekem egy másik oklevelet, amelyen még a forradalmi Kossuth-címer volt. Így abból az évből két oklevelem van.

A negyediktől kezdve az említett Tomori utcai általánosba jártam, amely ott volt a hajdani, akkorra már iszonyatosan lepukkadt és hírhedt Tripolisz-telep mellett. A tripoliszi srácok vadak voltak, verekedősek és hülyék. Engem, a kis nyámnnyilat nem bántottak, mert egy böhöm nagy tripoliszi

osztálytársam, Sanyi, szárnyai alá vett. (Egy nem pízsi vicc: Gázsinak az általános másodikban kétszer akkora a farka, mint a többieknek. Miért? Negyedszerre járta a másodikat.) Sanyi harmadszor járta a negyediket, mindig megvédett a verekedősöktől. Tripoliszi vagány mentorom megállt az iskolai folyosó végében, s tőlem kérdezte, hogy kit köpjön le. Született opportunistaként mondtam egy nevet, és Sanyi elköpött uszkve 8–10 méterre, pont eltalálva a kiválasztott srácot. A barátság egyoldalú volt, tőlem is elcsaklizta karácsonyra kapott gyönyörű bicskámot.

Negyedikben Balázs volt az osztályfőnökünk, életem legjobb tanárja, pedig egy mogyoróvesszővel ötöt-tízet ütött a fenekünkre, ha rosszul viselkedtünk, vagy nem tudtuk a leckét. A veréshez le kellett hajolnunk, s Balázs tanár úr a fenekünket csapkodta. Viszont soha nem kaptunk intőt vagy egyest, csak egy kis verést. Ezen felül Balázs azért is a kedvencünk volt, mert egy év alatt felolvasta nekünk a *Winnetout*. Akkor még nem jelent meg újra, egy háború előtti kiadásból olvasott minden utolsó óra utolsó tíz percében, Mikuláskor, karácsonykor, húsvétkor mind a négy-öt tanórán végig olvasott. Az egész osztály bolondult az apacs Winnetouért, a keményöklű Old Shatterhandért, s a három öreg prémvadászért, Sam Hawkinsért, Dick Stonért, Will Parkerért. Máig is tudom a kedves vénségek neveit.

A szülők már akkor suttozták, hogy Balázs homokos – akkor még nem létezett a meleg kifejezés –, nekünk fogalmunk sem volt, hogy az mi, szerencsére pedofil nem volt, csak egy nagy melák, mosolygós, elragadó buzeráns.

Szerényiék mellett laktak Hortobágyiék, légtornász volt a család minden férfitagja, s nem haltak bele, mindegyikük túlélte a cirkuszolást. Ennek ellenére aztán mégis mind meghaltak. Hortobágyi Károly bácsiról később díjat neveztek el, minden évben megkapja egy kiváló artista.

Az ötödiken két érdekes fazon lakott. Az egyik Deli, a cigányzenész, aki minden nap hajnali kettőkor jött haza a vendéglőből, ahol bazsevált, s gyakran összetalálkozott humorista apámmal, aki éppen akkor ért haza egy-egy hakniból. Apám mindig mondogatta, két cigány van a házban, az egyik Deli úr, a másik meg ő. Deli úr lánya, ki tudja miért, nagyon szerelmes volt belém. Én nem belé. De nem lehetett őt levakarni. Amikor megkaptam

a katonai behívómat, rá volt írva, hogy három centiméter hosszú hajjal kell berukkolni, hétfő reggel. Péntek délután elmentem a fodrászhoz, levágtattam vállig érő bozontomat, s szégyenemben egész hétvégén ki sem mozdultam otthonról. (A bevonulásom előtt két nappal láttam az – azóta lebontott – újpesti Alkotmány moziban az *Egy nehéz nap éjszakája* (*Hard Day's Night*) című Beatles-filmet, ez volt a búcsúm a civil élettől. A mozis estére a szösze Adéllal randevú volt megbeszélve, de azt mondta a telefonban, most jött meg neki, nincs jól, közös mozi lefújva. Oké, puszi a hasadra! S kit látok este a mozinál? A szösze Adélt egy szösze fiúval. Hogy a franc vinné el! Szüleim is sokat jártak az Alkotmányba, apámnak megrögzött szokása volt, hogy megette az újságok széleit. Akkor még jóízűek voltak. Este apámék moziba mentek, anyám – szokása szerint – késett, ezalatt apám megette a mozijegyüket.)

Apáméknak és mindenkinek megtiltottam, hogy a bevonulásomkor kikísérjenek a Józsefvárosi pályaudvarra, hétfőn hajnalban. (Ott vagoníroztak be minket, rossz emlékü hely, ma sem bírnak dűlőre jutni az ott létrehozott Sorsok Házával. Föld S. Peti humorista barátom és felesége, Szűcs Édua karikaturista ma már csak úgy hívja a helyet, hogy Slomó háza.) S kit látok a pályaudvar peronján? Deli Ágit! Aztán én elvonultam Kalocsára katonászkodni, ezalatt Ági férjhez ment, s véget ért az el sem kezdődött románcunk.

Az ötödiken lakó másik érdekes fazonnak, Kakuszi úrnak fura élete volt, pedig nem is tudott róla. Most egy családi titkot árulok el, anyám a BM III/III-as, hírhedt csoportfőnökségén dolgozott. Nem mint tartótiszt, hanem mint gyors- és gépíró. (Anyám először egy kőbányai tartálygyárban dolgozott, aztán a csavargyárban – először a „nagycsavarban”, aztán a Váci úti „kiscsavarban” –, később a VI. kerületi Ingatlankezelő Vállalatnál [IKV], majd a fővárosi tűzoltó-parancsnokságon. Mindig azért állt tovább, mert ötven forinttal több fizut ajánlottak neki.)

Anyám a háromperhármasoknál – jó fizetést adtak – sok titkot megtudott. Egyszer azt mesélte suttogva, hogy az ötödiken lakó Kakuszi urat figyelni a belső elhárítás. Hogy miért? Kakuszi úr hetente járt Gyöngyöstre egy fogorvoshoz, akit már korábban figyeltek, mert szovjetellenes vicceket mesélt a kocsmában. Miért jár egy gyöngyösi fogorvoshoz egy pesti pacák? Gyanús! Talán ő a felső kapcsolata. Néhány hónap megfigyelés után a jó

szimatú belső elhárítás rájött a titokra: Kakuszi úr egy osztályba járt a gimnáziumban a fogorvossal és a doki ingyen készítette Kakuszi úr protkóját. Kakuszi megfigyelését abbahagyták, és soha nem tudta meg, hogy több hónapon át rajta tartották a szemüket a titkosrendőrök.

Anyám visszafogta magát, minden legévelt sora szigorúan titkos volt – tudta, hogy apám nagy pletykás –, de néha azért mesélt a belső elhárítás vicces dolgairól. Egyszer titkos házkutatást tartottak egy gyanúsítottnál, melynek az volt a lényege, hogy a gyanúsított ne vegyen észre semmit az akcióból, minden tárgyat, iratot a helyére kellett visszahelyezni, hogy le ne bukjanak. Egy ilyen titkos házkutatás alkalmából az egyik titkoszolgára rájött a szapora, de nem mert kimenni a vécére, nehogy a lehúzott víz zubogása felkelte a szomszédok figyelmét. Ezért aztán mit tehetett a jóember? Belefosott a műbőr kalapjába. Később kimosta és még évekig járt benne, de ha a kollégák meglátták rajta, hasukat fogták a röhögéstől. (Boncz Géza humorista szerint arról ismerszik meg a vidéki komcsi párttitkár, hogy fekete műbőr kalapban, nagykanállal eszi a rántott húst. Boncz szerint egyébként a rántott húsnak Magyarország alakja van. Az óriás rántott húsnak pedig Nagy-Magyarország. Boncz írta azt is, hogy Moszkvában „sztálingózik a hó és muzsikok szűrődnek ki az ablakon”.)

Egy másik alkalommal szenzációs államellenes tevékenységre figyelt fel a levélcenzúra, mert olyan is volt. Két miskolci srác nyílt levelezőlapon azt kérte a Szabad Európa Rádiótól (München, Postfach 60.), küldjenek nekik fegyvereket, hogy kiűzzék a szovjet megszállókat. A fegyvereket 15-én, csütörtökön, este 6-kor várják az egyetlen miskolci villanyrendőrnél. A belügyesek jól felkészültek az akcióra, szereztek egy német rendszámú, fekete Mercedest, s azzal jelentek meg a megadott helyen és időben. Odalépett hozzájuk egy srác, s valamit mondott németül. Mire a háromperhármas ügynök így felelt: Nix dájcs!

Anyám azt is tudta, hogy melyik pesti hotel melyik szobájában van lehallgató-készülék. Ez a mindentudás részben elősegítette üldözési mániája kifejlődését.

S végül az utolsó lakók, Horváthék. Fiuk, Sanyi jó barátunk volt. Egyszer bevitt minket szülei hálósobájába, s kihúzta az éjjeliszekrény fiókját: ott lapult benne egy kis dobozka Emergé koton. Akkoriban az Emergé szép

hazánkban a koton szinonimája volt. Életemben először láttam ilyen. Aztán mi is azt játszottuk, mint a többi rosszcsonst. A kotonokat vízzel töltöttük meg, akkorák lettek, mint egy lufi, s az ötödikről dobáltuk le a gumikat. Nagyot csattanva szétduzzantak az aszfalton. (Köpöcsőztünk is, egy szétszerelt fém töltőceruzából fújtunk ki papírgalacsinokat vagy rizsszemeket.)

Akkoriban egyébként az Emergé koton jelentős exportcikk volt, főleg a francia piacon értékesítették, s ebben volt némi pikantéria is, ugyanis az „emergé” állítólag francia ige, „felemelkedés, felágaskodás” jelentéssel. Ifjú koromban egyszer Párizsban kempingeztünk a nejemmel, elfogyott a kotonunk – feleségem ímmel-ámmal szedte csak az Infecundint és a Bisecurint, akkoriban ezek az antibébi-tabletták voltak forgalomban, később kiderült, hogy igencsak ártalmasak a hormonháztartásra, ennek ellenére öt évvel később makkegészséges fiunk született. A francia patikus nem értette a koton szót, végül a sliccemet kinyitva kellett elmutogatni a hülye francúz-nak, hogy mit is akarok. Vicc az első antibébi idejéből: Egy öt éves kisfiú azt mondja az óvodás kislánynak, Infecundin van a radiátoron. Mire a kislány: Mi az a radiátor?)

Az Emergé, pontosabban az MRG rövidítés nem jelentett mást, mint Magyar Ruggyanta- és Gumigyár. Hogy mi az a ruggyanta? A rosseb tudja! Ez az apámtól örökölt kedvenc szófordulatom. Családunkban volt egy bölcs mondás is: Nekünk, Mikéseknek minden csak másodjára sikerül. Sokszor bevált. Egy másik apai örökség pedig az, ha valaki azt kérdezi valamiről, hová tegyem, rögtön rávágom: a seggembe! Kern Andris legutóbbi filmjében (*Gondolj rám*) is szerepelt gyerekkorom kedvenc szóvicce: Harminchárom? Nyald a seggem télen-nyáron! A csúnya szavak néha az irodalom fontos részei. A tisztos hivatalnok-költő, Lőwy Árpád írt sok-sok disznó verset, átírta az egész *Toldit* is, nála így kezdődött: „Ég a napmelegtől a kopár sík szarja...” Lőwy a Nemzeti Múzeum osztályvezetőjeként dolgozott és nagyon mocskosszájú alak volt, még a munkahelyén is. Egyszer kapott egy levelet egy vidéki múzeumigazgatótól, hogy avar nyílhegyeket találtak, és mit csináljanak velük. Mire Lőwy a hivatali válaszlevelét valahogy így kezdte: Csak nem képzeli a tisztelt kolléga úr, hogy ilyen kibaszott kánikulában olyan pitiáner baromságokkal fogok foglalkozni, mint egy kis avar lófasz.